

## “Βάλε μου δύσκολα\*”

\*Συγκρότημα Φατμέ, τραγούδι

Νιόβη Σανταμά

Προσπαθώντας να σκεφτώ το περιεχόμενο της τοποθέτησής μου, διαπίστωσα ότι θα ήταν για μένα εύκολο, ως Βιολόγος, να παραθέσω μερικά από τα εντυπωσιακά επιτεύγματα στο μέτωπο της Βιολογικής Έρευνας των τελευταίων ετών, για να σας εξάψω το ενδιαφέρον και να σας πείσω για την άνευ προηγουμένου συνεισφορά της Βιολογίας στην κατανόηση του φαινομένου της Ζωής και σε εφαρμογές που υποστηρίζουν την Ανάπτυξη της Ανθρωπότητας και την ευημερία του Ανθρώπου.

Για παράδειγμα, θα μπορούσα να αναφέρω την ανακάλυψη και αναπτυσσόμενη χρήση των βλαστικών κυττάρων (stem cells) για επιδιόρθωση οργάνων και ιστών σε εκφυλιστικές ασθένειες, ή την αλληλούχηση του γονιδιωμάτος του ανθρώπου, που δίδει την προοπτική εξατομικευμένης ιατρικής παρέμβασης και πρόληψης με βάση το συγκεκριμένο γενετικό υπόβαθρο κάθε ασθενούς. Ή ακόμη να αναφέρω τη δυνατότητα τροποποίησης του γονιδιωμάτος του ανθρώπου με μοριακά εργαλεία μεγάλης ακριβείας για θεραπεία γενετικών ασθενειών. Όμως απόψε στ' αλήθεια δεν θέλω να επικεντρωθώ σε αυτή την πτυχή.

Πρώτον διότι θεωρώ μάλλον αντιπαραγωγικό και ανώφελο να προβάλλουμε ο καθένας τη σημαντικότητα ή και υποτιθέμενη πρωτοκαθεδρία του δικού του πεδίου στο μέλλον της Ανθρωπότητας. Για μένα είναι σαφές ότι η ενασχόληση με κάθε Επιστήμη, είναι μια διαφορετική έκφανση της προσπάθειας του ανθρώπινου πνεύματος να καταλάβει το φυσικό Κόσμο, να καθορίσει τις λειτουργικές αρχές εύρυθμης οργάνωσης και ευημερίας των κοινωνιών μας, να οριοθετήσει τους κώδικες ηθικών αξιών που κάνουν τη ζωή να αξίζει να τη ζει κανείς. Οι Επιστήμες, μαζί με τη Γλώσσα και τις Καλές Τέχνες είναι το καλαιοσκόπιο της ανθρώπινης ευφυΐας και δημιουργικότητας και για την ολοκληρωμένη πνευματική ανέλιξη του ατόμου και τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινωνιών χρειάζονται όλες ταυτόχρονα. Η ώσμωση, η συμπληρωματικότητα και η αναγκαιότητα όλων ταυτόχρονα των πτυχών και η καλλιέργειά τους σε προσωπικό και γενικό λειτουργικό επίπεδο είναι για μένα θέμα αυτονόητο.

Εκ δευτέρου, απόψε θέλω να επικεντρωθώ σε ένα άλλο σημείο. Πιστεύω ότι αντιμετωπίζουμε έναν σοβαρό κίνδυνο που τον ονομάζω τον μεγάλο κίνδυνο της πνευματικής παρακμής. Εξηγώ: Στις αρχές του 21<sup>ου</sup> αιώνα, ζούμε σε συνθήκες στις οποίες η Ανθρωπότητα, σε πλανητική κλίμακα, παρά αρκετές προβληματικές περιοχές, συνολικά έχει τη μεγαλύτερη πρόσβαση από ποτέ στην Ιστορία της στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Έχει επίσης, μέσα από τις ψηφιακές συσκευές, στιγμιαία και σε πραγματικό χρόνο πρόσβαση στην πληροφορία, και, έχει τη δυνατότητα πολιτικής ψήφου αλλά ακόμη και συμμετοχής και έκφρασης προσωπικής γνώμης από τα (αμφιλεγόμενα βεβαίως) μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Παρόλες αυτές τις πρωτόγνωρες συνθήκες προόδου και συμμετοχικότητας («inclusiveness»), παρατηρείται, κατά τη γνώμη μου, μια πολύ απροσδόκητη και ανησυχητική τάση αποβλάκωσης, οπισθοδρόμησης της κριτικής σκέψης, εύκολης διολίσθησης σε παντός είδους απίθανη συνωμοσιολογία, στην ανάδειξη της ψευδοεπιστήμης, στον κίνδυνο χειραγώγησης, εν ολίγοις στον ανορθολογισμό.

Παράλληλα, η ατομική ζωή φαίνεται να διαμορφώνεται πάνω σε ένα υπόδειγμα «κούφιο», με υπερβολική και ανόητη έκθεση και εθισμό στην ηλεκτρονική δικτύωση, τη συμμετοχή σε μια εικονική πραγματικότητα ατέλειωτης φλυαρίας και ακοίμητου διαδικτυακού διαλόγου. Πολύς θόρυβος και λίγη ουσία, «fast food» ζωή, ώσπου να γίνει «σαν μια ξένη, φορτική». Ως συνέπεια, οι σημερινοί πολίτες συχνά γίνονται εγωκεντρικοί, αφόρητα ατομιστές, αδιάφοροι για τα

σημαντικά θέματα, απαθείς, απολιτικοί, απαίδευτοι, άχρωμοι, άοσμοι και ρηχοί, ή ακόμη χειρότερα, σε άλλες περιπτώσεις, με καμία αναστολή να επιδεικνύουν όλα τα βασικά ένστικτα, ακραίες ιδεολογίες και χυδαία αισθητική. Όμως, όταν ένα κομμάτι της κοινωνίας βρίσκεται σε αξιακή παρακμή, η παρακμή μεταδίδεται σε αυτοαναπαραγόμενους ομόκεντρους κύκλους που ολοένα διευρύνουν το μέγεθος της παρακμής και γεννούν στην πορεία κρίσεις οικονομικές και κοινωνικές, όπως σημειώνονται τα τελευταία χρόνια με αρκετή ένταση.

**Το μεγάλο πρόβλημα δηλαδή προκύπτει όταν οι πολίτες, οι μονάδες, αποποιούνται το μεγαλύτερο κεφάλαιο που έχει ο Homo sapiens, δηλαδή το πνεύμα του, την ευφυΐα του.** Ως ευρύτερο παρακμιακό αποτέλεσμα, στην εξέλιξη αυτής της πορείας ξεφυτρώνουν απίστευτα και εντελώς ανάξια άτομα: διάφοροι «νάνοι και αρλεκίνοι», τρίτης κατηγορίας αναδεικνύονται ως ηγήτορες, πλανητάρχες, προβεβλημένες προσωπικότητες. Η αμεσότητα της τεχνολογίας και διασποράς της εικόνας, τους «κανονικοποιεί», παρά τη σοκαριστικά προφανή ανεπάρκειά ακόμη και επικινδυνότητά τους, και τελικά τους κάνει αποδεκτούς από μεγάλο μέρος της σταδιακά παρακμάζουσας κοινωνίας. Υπάρχει το επιχείρημα ότι τέτοια φαινόμενα είναι κυκλικά, εμφανίστηκαν πολλές φορές μετά από κατακλυσμικές αλλαγές στην Ιστορία και δεν πρέπει να ανησυχούμε. Η διαφορά πιστεύω έγκειται στο ότι η δύναμη της ψηφιακής τεχνολογίας, η εκμηδένιση των αποστάσεων δίνουν σε αυτά τα φαινόμενα πλανητικές διαστάσεις και μεγάλη ένταση, και για να ξαναγυρίσουμε λίγο στη Βιολογία, η μελλοντική προοπτική συνδυασμού της με την Τεχνητή Νοημοσύνη και Μηχανική προδιαγράφουν κάπως ανησυχητικές προοπτικές απώλειας ελέγχου και ρύθμισης.

Συμπερασματικά, φοβάμαι ότι τα φαινόμενα παρακμής και παράνοιας, που τροχάδην περιέγραψα, υποδεικνύουν πως βυθιζόμαστε σε διάβρωση των υψηλών κοινωνικών ιδανικών μας, διάβρωση της ποιότητας της Δημοκρατίας και των θεσμών της κοινωνικής οργάνωσης, αποψίλωση της υπόστασής μας ως νοημόνων Ανθρώπων και κίνδυνο μαρασμού του πολιτισμού που έχουμε συλλογικά και διαχρονικά δημιουργήσει. Η κατάσταση αυτή όμως δυναμιτίζει τις προσπάθειές μας να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά τις όλο αυξανόμενες παγκόσμιες μεγάλες προκλήσεις, όπως την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την κλιματική αλλαγή με όλα τα συνεπαγόμενά της, τον υπερπληθυσμό, τις μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών, τους πολέμους, και τελικά την πιθανότητά επιβίωσής μας στον Πλανήτη.

Καταληκτικά, θεωρώ ότι κάθε άνθρωπος, από το πεδίο εφ' ω ετάχθη, έχει εξαιρετικά μεγάλη προσωπική ευθύνη να πολεμήσει στο μέγιστο των δυνάμεών του ενάντια στα παρακμιακά αυτά φαινόμενα για να επιστρέψουμε, **αν είναι** ακόμη δυνατόν, και ως άτομα αλλά και ως κοινότητες, στον ορθολογισμό, στην ποιότητα, στο βάθος, στη μέγιστη προσπάθεια, στα ιδανικά, στον ανθρωπισμό, στη συνεργασία. Με λίγα λόγια να πάμε ξανά στα «δύσκολα» και όχι στα «εύκολα». Εύκολο; Όχι, δύσκολο! Αλλά ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας για να επιβιώσουμε ως Ανθρωπότητα ολοένα λιγοστεύει..